

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทรัพย์เป็นสิ่งมีค่าและมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยดีอย่างเป็นปกติสุขและสะดวกสบาย กิจกรรมทางเศรษฐกิจซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับทรัพย์จึงเป็นกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและครอบคลุมส่วนใหญ่ในชีวิตมนุษย์ เห็นได้จากการที่บุคคลจะใช้เวลาในแต่ละวันไปในการประกอบอาชีพการทำงานเพื่อให้ได้รายได้หรือทรัพย์มาครอบครอง และจะจัดสรรทรัพย์ที่หามาได้นั้นออกไปเพื่อการใช้จ่าย ส่วนที่เหลือจะถูกเก็บในรูปของเงินออม ดังนั้นมนุษย์จึงจำเป็นต้องมีแนวทางหรือวิธีการที่เหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับเรื่องเศรษฐกิจและทรัพย์ เพราะกิจกรรมและผลที่ได้รับทางเศรษฐกิจจะเป็นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจุดหมายชีวิตที่ดีงามขึ้น ดังเรื่องราวของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในการโปรดคนเลียงโค ณ เมืองอาฬวี ซึ่งมีความพร้อมในการบรรลुธรรมเมื่อเขาทราบข่าวการเสด็จมาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงตั้งใจจะไปฟังธรรม แต่โคตัวหนึ่งของเขาหายไป เขาได้ออกตามหาจนพบแล้วจึงเข้ามาเพื่อฟังธรรมในขณะที่ยังมีความเหน็ดเหนื่อยและหิวโหย เมื่อพระพุทธองค์ทรงทอดพระเนตร พระองค์ไม่ทรงกล่าวสอนสิ่งใด แต่ตรัสสั่งให้อุบาสกจัดอาหารให้เขาบริโภคจนอิ่ม แล้วพระองค์ก็ทรงแสดงธรรมให้ฟัง คนเลียงโคได้ฟังธรรมแล้วก็บรรลุโสดาปัตติผลในที่สุด^๑ จะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงให้คนเลียงโคอิ่มก่อนจึงค่อยฟังธรรมจนบรรลุโสดาปัตติผล หากเขายังหิวอยู่อาจเป็นเหตุให้ไม่มีสมาธิเพียงพอที่จะรับฟังธรรม การแสดงธรรมจะไม่เกิดประโยชน์แก่เขาเลย

พระพุทธศาสนาถือว่าการมีทรัพย์เป็นเพียงวิธีการหรือเครื่องมือเพื่อบรรลुจุดหมายอื่น มิใช่เป็นจุดหมายในตัวเอง ประเด็นสำคัญจึงมิใช่การมีทรัพย์มากหรือน้อย แต่อยู่ที่วิธีการที่จะได้ทรัพย์มาและการใช้ทรัพย์ที่มีนั้นไปอย่างไร กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พระพุทธศาสนาไม่เน้นการมีทรัพย์แต่เน้นการแสวงหาและใช้จ่ายทรัพย์ ซึ่งการแสวงหาทรัพย์ควรเป็นไปด้วยความชอบธรรมไม่ข่มเหง และใช้จ่ายทรัพย์ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น โดยการเลี้ยงตนเองและคนที่

^๑ พุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๓๗๓ – ๓๗๖.

เกี่ยวข้องรับผิดชอบให้เป็นสุข เพื่อแบ่งปัน และใช้ทรัพย์ทำสิ่งดีงามเป็นประโยชน์ เป็นบุญ รวมทั้งใช้เผยแผ่ส่งเสริมธรรม^๒ จึงจะถือว่าเป็นการปฏิบัติต่อทรัพย์อย่างถูกต้องตามหลักธรรม ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงจำแนกประเภทของผู้ครองเรือนตามลักษณะของการแสวงหาและการใช้ทรัพย์ออกเป็น ๑๐ ประเภท และทรงสรรเสริญกามโกศลบุคคลประเภทที่ ๑๐ ที่รู้จักแสวงหา และใช้จ่ายทรัพย์อย่างถูกต้อง ดีงามและเป็นประโยชน์^๓ ดังนั้นบุคคลควรแสวงหาทรัพย์ในทางที่ถูกต้องชอบธรรม ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ครั้นได้ทรัพย์แล้วก็ควรใช้จ่ายทรัพย์นั้นอย่างถูกต้อง ไม่ครอบครองทรัพย์ไว้เฉย ๆ ซึ่งถือเป็นความชั่วอย่างหนึ่งเช่นเดียวกับการแสวงหาและใช้จ่ายทรัพย์ในทางที่ผิด แต่ควรนำทรัพย์มาใช้และแจกจ่ายให้เกิดประโยชน์สุขโดยรวม

อย่างไรก็ตาม ในสังคมปัจจุบันมักจะพบเห็นหรือได้ยินถึงปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมต่าง ๆ มากมาย หากพิจารณาในด้านการแสวงหาทรัพย์ก็จะพบว่ามี การประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายและไม่ชอบธรรม เช่น การค้ายาเสพติด ของมึนเมา การลักขโมย การคอร์รัปชัน การเล่นพนัน เป็นต้น ซึ่งอาชีพเหล่านี้ล้วนมีบทลงโทษที่ร้ายแรง แต่ก็ยังมีคนจำนวนมากประกอบอาชีพเหล่านี้อยู่ หรือการประกอบอาชีพที่มุ่งหวังกำไรสูงสุดโดยปราศจากการคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น เช่น การผลิตสินค้าด้วยคุณภาพ การปล่อยของเสียลงสู่ชุมชนเพื่อลดต้นทุนการผลิต เป็นต้น

ส่วนด้านการใช้จ่ายทรัพย์นั้น ในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นสังคมบริโภคนิยม ซึ่งเป็นผลมาจากความเชื่อที่ว่ายิ่งเสพวัตถุมากก็จะได้รับความพึงพอใจมาก หรือมีความสุขที่เกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์โดยถือว่าเป็นความสุขประการหนึ่งของมนุษย์ ประกอบกับระบบเศรษฐกิจที่เอื้อความสะดวกในการเข้าถึงการบริโภคให้มากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากระบบเศรษฐกิจไทยหลังจากการเปิดเสรีทางการเงินตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๑ เงินทุนได้หลั่งไหลเข้าสู่ระบบเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ตลาดสินเชื่อมีปริมาณเงินทุนเพิ่มขึ้น สถาบันการเงินต่างพากันปล่อยสินเชื่อออกสู่ตลาดในอัตราดอกเบี้ยต่ำและเสนอหนทางเพื่อให้ผู้บริโภคมีกำลังซื้อมากขึ้นและสะดวกขึ้นในการเข้าถึง “รายได้ในอนาคต” เช่นในรูปแบบของบัตรเครดิต บัตรแทนเงินสด เป็นต้น ผลประโยชน์จึงตกที่ผู้บริโภคที่สามารถใช้จ่ายได้ “มากกว่า” รายได้ที่ได้รับจริงในปัจจุบัน และเกิดความพึงพอใจ (สุข) มากขึ้น อย่างไรก็ตามประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นของเฉพาะผู้บริโภคที่ทำการใช้จ่ายเท่านั้น

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓๘๒.

^๓ อภ.ทศก. (ไทย) ๒๔/๕๑/๒๐๓ – ๒๑๒.

หรือก็คือ ใช้จ่ายทรัพย์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง “ โดยมีได้คำนึงถึงผู้อื่น ปัญหาสังคมจึงยังคงเกิดขึ้นอยู่ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยและเกินความจำเป็น ปัญหาค่านิยมที่มุ่งวัตถุนิยมทางสังคมด้วยปริมาณวัตถุที่ครอบครอง ปัญหาสุขภาพจากการบริโภคเกินพอดีหรือใช้จ่ายไปกับอบายมุข ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของกลุ่มคนบางกลุ่มที่ขาดการเหลียวแลและช่วยเหลือ เป็นต้น

จากเหตุการณ์ตัวอย่างข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งการแสวงหาและการใช้จ่ายทรัพย์ ยังมีความคลาดเคลื่อนหรือไม่ถูกต้อง กล่าวคือ บุคคลแสวงหาทรัพย์ในทางที่มีขอบด้วยกฎหมายและศีลธรรม เมื่อได้ทรัพย์แล้วก็ใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง (สนองความต้องการส่วนตน) หรือใช้จ่ายทรัพย์ไปในทางที่ก่อความเดือดร้อนเสียหายทั้งต่อตนเองและผู้อื่น การปฏิบัติต่อทรัพย์ที่ไม่ถูกต้องดังกล่าวจึงเป็นสาเหตุส่วนหนึ่งที่ยังคงก่อให้เกิดปัญหาดังที่ปรากฏในปัจจุบัน ผู้วิจัยเห็นว่า อาทิสสูตร^๕ คือ พระสูตรที่ว่าด้วยประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์ ซึ่งเป็นพระสูตรหนึ่งที่กล่าวถึงการปฏิบัติต่อทรัพย์ทั้งการแสวงหาทรัพย์และการใช้จ่ายทรัพย์อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น และเป็นไปอย่างถูกต้องชอบธรรม ซึ่งพระสูตรนี้เกิดขึ้นเมื่อครั้งที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่นาถบิณฑิกเศรษฐี โดยเน้นว่าการแสวงหาทรัพย์ต้องประกอบด้วยธรรมและได้มาโดยธรรม รวมทั้งการใช้จ่ายทรัพย์จะต้องเป็นไปในแนวทางที่สร้างประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่นด้วย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์หลักปฏิบัติต่อทรัพย์ในอาทิสสูตร เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอาทิสสูตร

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักปฏิบัติต่อทรัพย์ในอาทิสสูตร

^๕ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวัน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๕๐.

^๕ อภ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๔๑/๖๔ – ๖๖.

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัยข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และอรรถกถา ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเอกสารจากสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งมีขอบเขตการวิจัยเฉพาะประเด็นสำคัญในอาทิสสูตร และหลักปฏิบัติต่อทรัพย์จะศึกษาเฉพาะการแสวงหาทรัพย์และการใช้จ่ายทรัพย์

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอาทิสสูตรเป็นอย่างไร

๑.๔.๒ หลักปฏิบัติต่อทรัพย์ในอาทิสสูตรมีลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ทรัพย์ หมายถึง โภคทรัพย์ หรือ ทรัพย์ภายนอก ซึ่งเป็นวัตถุที่มีรูปร่าง จับต้องได้ และถือว่าเป็นสิ่งมีค่า

หลักปฏิบัติต่อทรัพย์ หมายถึง หลักการหรือวิธีการแสวงหาทรัพย์และการใช้จ่ายทรัพย์

การแสวงหาทรัพย์ หมายถึง การประกอบอาชีพการงานเพื่อให้ได้ทรัพย์มาถือครอง

การใช้จ่ายทรัพย์ หมายถึง การนำทรัพย์ออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ด้วยแนวทางต่าง ๆ

อาทิสสูตร หมายถึง พระสูตรที่ว่าด้วยประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้เขียนหนังสือชื่อ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ สรุปได้ว่า สัมมาอาชีวะ คือ พฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่ถูกต้อง เศรษฐกิจที่ถูกต้องที่เป็นสัมมา ก็คือ เศรษฐกิจแบบทางสายกลาง หรือ แบบมัชฌิมา ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ๒ ประการ ได้แก่ การได้คุณภาพชีวิต และการไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น กล่าวคือ การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต้องเป็นสายกลาง มีความพอดี พอประมาณ ได้คุณภาพ โดยที่ความพอดีคือจุดที่

คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกัน^๖ และการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต้องไม่เป็นการเบียดเบียนตนเอง คือ ไม่ทำให้เสียคุณภาพชีวิตของตน แต่ให้เป็นไปในทางที่พัฒนาคุณภาพชีวิตตลอดจนต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น คือ ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคมและไม่ทำลายคุณภาพของระบบธรรมชาติแวดล้อม เพื่อการดำรงอยู่ด้วยดีของสังคมโดยรวม^๗

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้เขียนหนังสือชื่อ ทางออกจากระบบเศรษฐกิจที่ครอบงำสังคมไทย สรุปหลักปฏิบัติเกี่ยวกับเศรษฐกิจทางพระพุทธศาสนาได้ว่า (๑) การแสวงหาทรัพย์ ซึ่งรวมไปถึงกระบวนการผลิต ต้องได้ทรัพย์มาด้วยความชอบธรรม ความขยันหมั่นเพียรและความฉลาดในการจัดสรรดำเนินการ (๒) การเก็บออมหรือรักษาทรัพย์ เพื่อใช้เป็นทุนในการประกอบอาชีพและเป็นหลักประกันชีวิตในยามจำเป็น หากกำลังการออมเกินความจำเป็นสำหรับการใช้จ่ายสองด้านนี้ ก็กลายเป็นทุนสำหรับการสงเคราะห์บำเพ็ญประโยชน์ จรรโลงธรรมและเกื้อหนุนสังคมต่อไป (๓) การใช้จ่ายทรัพย์ ได้แก่ เพื่อเลี้ยงตนเอง ครอบครัว บิณฑบาตและคนในความรับผิดชอบให้มีความสุข การเผื่อแผ่แบ่งปันแก่สังคม และการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อทำความดีบำเพ็ญคุณประโยชน์ (๔) การสัมพันธ์กับชีวิตด้านอื่นโดยเฉพาะด้านจิตใจ คือ ไม่ลุ่มหลงมัวเมาในใช้อย่างรู้เท่าทันความจริง ทำให้ทรัพย์เป็นเพียงปัจจัยหรือฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เจริญยิ่งขึ้นไป^๘

พระภิกษุญาณวชิรญาณ (เผด็จ ทตฺตชีโว) ได้เขียนหนังสือชื่อ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ สรุปได้ว่า การทำมาหากินต้องเป็นไปอย่างฉลาด และไม่สร้างบาปในระหว่างการทำมาหากิน หรือจะทำมาหากินอะไรก็ทำไป แต่ว่าต้องไม่ทิ้งธรรม^๙ นั่นคือ ต้องมีศีลธรรมกำกับกับการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเสมอ นอกจากนี้ท่านยังอธิบายถึงวิธีปฏิบัติต่อทรัพย์ที่ถูกต้องไว้ว่า การแสวงหาทรัพย์ต้องมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานที่สุจริตและชอบธรรม รวมทั้งต้องประกอบด้วยปัญญาเพื่อให้งานสำเร็จด้วยดี รู้จักฟังชุมชนทรัพย์ทั้งทรัพย์หายาและละเอียดยเพื่อป้องกันอันตรายต่าง ๆ ที่

^๖ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ เมื่อดิเรก, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕ – ๓๖.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐ – ๔๑.

^๘ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ทางออกจากระบบเศรษฐกิจที่ครอบงำสังคมไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๔๕ – ๕๑.

^๙ พระภิกษุญาณวชิรญาณ (เผด็จ ทตฺตชีโว), เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท กราฟิค อาร์ต พรินติ้ง จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๔๔ และ ๖๖.

อาจเกิดขึ้นกับทรัพย์ และไม่ใช่จ่ายทรัพย์อย่างฟุ่มเฟือยหรือฟืดเคืองจนเกินไป รวมทั้งหลีกเลี่ยงทางเสื่อมแห่งทรัพย์ต่าง ๆ^{๑๑}

อภิชัย พันธเสน ได้เขียนหนังสือชื่อ พุทธเศรษฐศาสตร์ สรุปได้ว่า การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกชนิดจะต้องส่งผลในทางที่เกื้อกูลต่อความเป็นมนุษย์ และไม่ก่อให้เกิดผลเสียแก่นมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในระยะยาว ตัวอย่างอาชีพที่พึงละเว้นโดยเด็ดขาด คือ การผลิตเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ทำลายชีวิต เช่น อาวุธ สารเคมีที่ใช้ฆ่าแมลง เป็นต้น และอาชีพที่ทำลายคุณค่าความเป็นมนุษย์ เช่น การผลิตยาเสพติด สิ่งมีนเมา เป็นต้น อาชีพเหล่านี้ย่อมถือว่าไม่เป็นสัมมาอาชีพะ^{๑๒} นอกจากนี้การใช้จ่ายในการบริโภคต้องเป็นไปเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกายและจิตใจให้แข็งแรงสมบูรณ์ เพื่อก้าวต่อไปในเส้นทางของการสะสมพลังปัญญาการบริโภคในลักษณะนี้จึงเป็นการบริโภคแต่เพียงพอดี^{๑๓}

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระธานี เขมธมฺโม (จำปา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สัมมาอาชีพะในพระพุทธศาสนา” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า สัมมาอาชีพะเป็นมรรคปฏิบัติด้านศีลสิกขาเกื้อหนุนให้กระบวนการดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างพอดีและสมดุล โดยหลักการจะครอบคลุมการดำเนินชีวิตทั้งทางกาย วาจา และใจ และมีเป้าหมายอยู่ที่ความสุขหรือประโยชน์ทั้งสามด้าน คือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย การดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีพะประกอบด้วยแสวงหาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ ถูกกฎหมายและศีลธรรม การครอบครองรักษาที่ดีตามหลักการออมทรัพย์ทางพระพุทธศาสนา และการบริโภคใช้จ่ายอย่างถูกต้อง เหมาะสมและพอเพียง หลักสัมมาอาชีพะมีคุณค่าต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง ผู้อื่นและสังคมส่วนรวม นำไปสู่เป้าหมายที่ก่อให้เกิดความสุขมวลรวมของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น^{๑๔}

^{๑๑} พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทัตตชีโว), คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์ เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พีวีพี ซัพพลายส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๘๘.

^{๑๒} อภิชัย พันธเสน, พุทธเศรษฐศาสตร์: วิชาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๓), หน้า ๖๘๕.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗.

^{๑๔} พระธานี เขมธมฺโม (จำปา), “ศึกษาสัมมาอาชีพะในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

พระมหาวิโรจน์ วิโรจโน (ผาตา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องประโยชน์ในพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลการศึกษาพบว่า ประโยชน์ในพุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง ความสุขหรือสิ่งที่จะทำให้ชีวิตดีขึ้น เจริญขึ้น หรือ จุดหมายของชีวิตมนุษย์ แบ่งออกเป็น ๒ ประการ คือ ประโยชน์ทางวัตถุ ได้แก่ ทรัพย์สิน เกียรติยศ ชื่อเสียง เป็นต้น และประโยชน์ทางด้านจิตใจ ได้แก่ การบรรลุลุณฐกรรม ระดับขั้นของการพัฒนาจิตใจ เป็นต้น นอกจากนี้ ประโยชน์ในพุทธปรัชญาเถรวาทยังแบ่งออกเป็น ประโยชน์ชาตินี้ ประโยชน์ชาติหน้า และประโยชน์สูงสุด ซึ่งมนุษย์ควรบรรลुประโยชน์ชาตินี้และชาติหน้าให้ได้ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นบัณฑิต ^{๙๔}

พระมหาสมโภช ฐิติญาโณ (ศรีพันธ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก” ผลการศึกษาพบว่า ระบบเศรษฐกิจตามแนวพระไตรปิฎก บางกรณีก็แตกต่างกับแนวคิดตะวันตกโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ ความสุขที่เกิดจากการให้เปล่าเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ยิ่งขึ้นไป ที่ไม่มีการประเมินว่าขาดทุนหรือกำไรทางวัตถุแต่อย่างใด ส่วนเกินของที่บริจาคให้แก่สาธารณชนมีค่ามากกว่าการยึดครองแต่เพียงผู้เดียว วิธีการของพระพุทธศาสนาจึงสอดคล้องและกลมกลืนกับบุคคล ระบบสังคมและสิ่งแวดล้อม ^{๙๕}

จ่านงค์ สวมประจำ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักธรรมสำหรับฆราวาสในพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่นาถบิณฑิกเศรษฐี” พบว่า อาทิสสูตรคือพระสูตรหนึ่งที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแก่นาถบิณฑิกเศรษฐี โดยเน้นว่าทรัพย์ที่หามาได้ต้องได้ด้วยความสุขจริต และใช้ทรัพย์เพื่อความสุขแก่ตนเอง บิณฑมารดา บุตรภรรยา คนใช้ และมิตรสหาย ใช้ป้องกันภัยทั้งหลาย ตลอดจนการทำผล ๕ ประการ คือ สงเคราะห์ญาติ ต้อนรับแขก ทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับ บำรุงราชการ บำรุงศาสนา ไม่เก็บทรัพย์ไว้โดยไม่บริโภค การใช้ทรัพย์ ๕ ประการนี้ถือเป็นการใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น ตลอดจนสนับสนุนจรโลภธรรม ^{๙๖}

^{๙๔} พระมหาวิโรจน์ วิโรจโน (ผาตา), “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องประโยชน์ในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

^{๙๕} พระมหาสมโภช ฐิติญาโณ (ศรีพันธ์), “ศึกษาวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕).

^{๙๖} จ่านงค์ สวมประจำ, “ศึกษาหลักธรรมสำหรับฆราวาสในพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่นาถบิณฑิกเศรษฐี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

ศักดิ์ชัย อนันต์ตรีชัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สัมมาอาชีวะเพื่อโลกธุรกิจยุคใหม่” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า สัมมาอาชีวะคือการประกอบการทำงานที่บริสุทธิ์ ละเว้นมิฉฉาชีพ ผู้ประกอบการทำงานตามหลักการสัมมาอาชีวะจะไม่ยึดถือทรัพย์สินเป็นจุดหมายในการประกอบอาชีพการงานรวมทั้งกำไรหรือรายได้ที่มากขึ้น รายได้ที่เหลือบางส่วนจากการประกอบการทำงานควรบริจาคเป็นทานเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและลดความโลภแห่งตน และเพื่อให้ทั้งวิธีการแสวงหารายได้และการใช้จ่ายรายได้เป็นมรรคาในความเจริญงอกงามแห่งจิต กล่าวคือ การแสวงหารายได้เป็นการปฏิบัติศีลเพื่อเป็นบาทฐานสู่สมาธิและปัญญา ส่วนการใช้จ่ายทรัพย์สินเป็นการลดละอัตตาแห่งตน^{๑๗}

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ข้างต้น สรุปภาพรวมได้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ คือ มีการศึกษาอาทิยสูตรและแนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเด็นที่สำคัญได้แก่ การแสวงหาทรัพย์สินและการใช้จ่ายทรัพย์สิน ที่อยู่บนหลักการของความพอดีที่ได้คุณภาพชีวิตและการไม่เบียดเบียน เป็นไปด้วยความสุจริตชอบธรรม หรือเป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจบนทางสายกลางที่เรียกว่าสัมมาอาชีวะ ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการวิจัยด้วยเอกสาร (Documentary Research) โดยมีลำดับขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

๑.๗.๑ ขั้นรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสำรวจ ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๕ เล่มที่ ๒๒ เป็นหลัก และอรรถกถา ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งสำรวจ ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้

๑.๗.๒ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมมาจากข้อ ๑.๗.๑ ทำการจัดลำดับความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ แล้วศึกษาวิเคราะห์ประเด็นสำคัญต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน จากนั้นเรียบเรียง นำเสนอข้อมูลที่ได้และสรุปผลการวิจัย

^{๑๗} ศักดิ์ชัย อนันต์ตรีชัย, “สัมมาอาชีวะเพื่อโลกธุรกิจยุคใหม่”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๘.๑ ทำให้มีความรู้ความเข้าใจถึงความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอาทิสูตร
- ๑.๘.๒ ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักปฏิบัติต่อทรัพย์ในอาทิสูตร